

Приказ књиге: Дарко Димовски, КРИМИНАЛНА
ФЕНОМЕНОЛОГИЈА, Правни факултет Универзитета у
Нишу, Ниш, 2024.

Марина М. Симовић¹

*Омбудсмен за дјецу Републике Српске, Факултет правних
наука Универзитета „Апеирон” Бања Лука*

Иако је криминалитет као друштвена појава стара колико и сама људска цивилизација, интересовање прегалника научне мисли за дио криминологије који проучава спољне манифестације криминалитета, као масовне друштвене појаве и чињенице кроз које се испољава појединачно криминално понашање, јавило се тек са краја XVIII и почетком XIX вијека. Изучавањем криминалне феноменологије бавили су се најприје и највише њемачки теоретичари Фојербах и Грос у складу са својим схватањима о предмету и концепту криминологије. Иако су у Републици Србији, као и у државама бивше СФРЈ, написане бројне књиге посвећене криминологији, мали број криминолога је посебну монографију посветио криминалној феноменологији. Стога је било неопходно да се о најважнијем дијелу криминологије, као друштвене науке, напише још нека монографија.

Након публикавања монографије под називом Криминална етиологија 2018. године, др Дарко Димовски, редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу, наставља са обрадом криминолошких тема, што је резултирало скорашњим објављивањем монографије у вези појавних облика криминалитета.

У том смислу, проф. Димовски, примјењујући не само научна сазнања из криминологије, већ и користећи своје дугогодишње педагошко искуство, написао је монографију Криминална феноменологија, које по начину изложене материје и израженом интелектуалном циљу да се обухвати цјелина криминолошких сазнања о феноменологији, представља значајан почетак исказивања научних и стручних важности ових сазнања. Тиме проф. Димовски заокружује обрађене теме из криминологије, што омогућава читаоцима да стекну нова криминолошка знања. Посебан квалитет мо-

¹ Секретар Омбудсмена за дјецу Републике Српске, редовни професор Факултета правних наука Универзитета „Апеирон” Бања Лука, e-mail: marina.simovic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0008-3330-4023>.

нографије огледа се у чињеници да је аутор обрадио, поред уобичајених појавних облика криминалитета, и нове облике у којима се криминалитет манифестује, попут осветничке порнографије, *deepfake*² и повезаности криптовалута и криминалитета.

Структурално, рад је подијељен у 19 глава, уз предговор и закључна разматрања.

Прва глава, под називом *Убиства*, садржи основна излагања о овом феномену са освртом на историјски развој и начин реакције друштва на феномен убиства. Аутор је изложио и детаљно представио кажњивост за ово кривично дјело током развоја људске цивилизације. Анализирао је феноменолошке одлике убистава и његове различите типологије, наводећи, при томе, примјере за сваки криминолошки облик овог кривичног дјела.

Друга глава, под називом *Насиље у породици*, објашњава овај облик криминалитета као манифестације интерперсоналних односа међу члановима породице. Аутор у овој глави објашњава насиље у породици као социолошки феномен, иманентан свим друштвима и историјским епохама, који са развојем друштва престаје да представља приватну ствар чланова породице и постаје друштвено видљив. Поред ових излагања, аутор у овој глави излаже и основне облике насиља у породици.

Трећа глава, под називом *Осветничка порнографија*, обрађује појам осветничке порнографије. Аутор се након одређивања појма позабавио анализом употребе термина за означавање ове појаве, али и проблемом на који начин се наведено дјело може подвести с обзиром на то да Република Србија није инкриминисала кривично дјело под називом осветничка порнографија.

Четврта глава, под називом *deepfake*, објашњава проблем злоупотребе савремене технологије чиме је омогућено да се прошире облици виктимизације жена. Аутор се у овом дијелу рада посветио појмовном одређењу термина *deepfake*, његовим начинима употребе зарад додатног виктимизирања особа женског пола, као и његовим посљедицама. Такође, анализирао је нормативни оквир ради утврђивања да ли постојећа законска рјешења омогућавају адекватну заштиту од употребе *deepfake*.

Пета глава, под називом *Сексуална делинквенција*, у фокус излагања ставља феномен који је иманентан људском роду још од најранијег доба. Аутор у овој глави одређује појам сексуалног криминалитета који се у ино-

² *Deepfakes* су првобитно дефинисани као синтетички медији којима се дигитално манипулише - да би се сличност једне особе убједљиво замијенила сличношћу друге особе. Термин је 2017. године сковао корисник Reddit, а касније је проширен да покрије све видео записе, слике или аудио записе направљене вјештачком интелигенцијом да би изгледали као стварни, на примјер слике људи који реално не постоје.

страној литератури чешће користи. У оквиру ове главе одређује се појам силовања и указује на промјене у кривичном законодавству Републике Србије у погледу бројних измјена бића овог кривичног дјела. Такође, одређује се појам инцеста и указује на разлику његовог кривичноправног и криминолошког одређења.

Шеста глава, под називом *Злочин мржње*, образлаже значајке самог појма злочина мржње, његовим облицима и криминолошких студија о виктимолошком аспекту злочина мржње.

Седма глава, под називом *Криминалитет прогањања*, приказује нове облике овог друштвено неприхватљивог понашања. Одређује се појам криминалитета прогањања, начин манифестовања и врсте прогонитеља. Посвећена је пажња и начину реакције жртве на прогањање, као и посљедицама које криминалитет прогањања оставља.

Осма глава, под називом *Мобинг*, упозорава на феномен мобинга, уз одређење његовог појма и манифестовања, као и типове личности који могу да погодују изградњи личности мобера. Ближе је одређен начин реакције жртве на злостављање које трпи, али и посљедице које мобинг може да изазове.

Девета глава, под називом *Насиље у спорту*, доноси анализу феномена који није иманентан само модерном добу. Објашњено је како спортско насиље може бити изражено, али и приближио различите типологије насиља у спорту. На крају ове главе излажу се неке од мјера превенције.

Десета глава, под називом *Имовински криминалитет*, на свом почетку садржи појмовно одређење, податке о обиму имовинског криминалитета у Републици Србији и самој структури имовинског криминалитета. Аутор у овој глави излаже и детаљно анализира поједине облике имовинског криминалитета и основне карактеристике извршиоца.

Једанаеста глава, под називом *Професионални криминалитет*, бави се појмом овог криминалитета, подјелом професионалних криминалаца и њиховим карактеристикама.

Дванаеста глава, под називом *Криминалитет бијелог оковратника*, односи се на овај облик професионалног криминалитета, профил његових извршилаца, облицима криминалитета и посљедицама које иду уз ову друштвено опасну појаву.

Тринаеста глава, под називом *Организовани криминалитет*, обрађује појам овог криминалитета, утицај глобализације на организовани криминалитет, стварање и развијање појединих криминалних организација, њиховим карактеристикама и развијање овог облика криминалитета током историје. На крају ове главе ставља се акценат на организовани крими-

налитет у Републици Србији, на његову распрострањеност и начин борбе против овог облика криминалитета.

У четрнаестој глави, под називом *Трговина људима*, анализира се појам трговине људима, али и појам кријумчарења људи - ради указивања на сличности и разлике између ова два феномена. Дају се подаци о размјери трговине људима у свијету, факторима који утичу на ову трговину, начину контроле жртава и уочљиве знаке трговине људима.

Петнаеста глава, под називом *Корупција*, односи се на појам корупције, одређење овог појма од стране Уједињених нација и Савјета Европе, узроке који непосредно условљавају корупцију, носиоцима и појавним облицима корупције и утицају који оставља. Такође, указује се на проблем корупције у Републици Србији.

Шеснаеста глава, под називом *Компјутерски криминалитет*, доноси излагања о појму и појавним облицима, карактеристикама, профилу учиниоца, али и начину реаговања и борбе против овог криминалитета.

Седамнаеста глава, под називом *Криптовалуте и криминалитет*, посвећена је основним излагањима о криптовалутама и њиховим одликама, али и разлозима зашто су се криминалци окренули криптовалутама. Кроз примере из праксе указује се на начин злоупотребе криптовалута.

Осамнаеста глава, под називом *Саобраћајна делинквенција*, пружа осврт на ову асоцијалну и антисоцијалну друштвену појаву. На почетку ове главе даје се више одређења саобраћајне делинквенције с обзиром на то да је немогуће доћи до јединственог одређења. Такође, аутор се позабавио и анализом фактора који доприносе јављању саобраћајне делинквенције.

Деветнаеста глава, под називом *Малољетничка делинквенција*, истражује појам ове делинквенције, обим и структуру, али и њене облике. Аутор у овој глави наводи и најзначајније факторе који утичу на малољетничку делинквенцију. Тиме се затвара смислена монографска структура која читаоцу омогућава структурирано праћење темеља материје и у којој цјелине које слиједе надограђују оно што је раније изнесено.

На крају књиге слиједи Библиографија и Индекс појмова, који омогућава лакше налажење кључних области.

Пред нама је питко и занимљиво штиво које не оптерећује читаоца сувишним детаљима, већ постиже оно чему свака монографија треба тежити. Ауторови закључци су изврсно аргументовани и чврсто утемељени на проведеним истраживањима. Све то је израз изузетне стручности и наставничке проницљивости аутора. Због тога је монографија погодна и за читаоце који се први пут сусрећу с темом књиге.

Овакав хвале вриједан приступ знатно придоноси прегледности изложене материје и омогућује потпуније разумијевање сложених односа фрагментарног уређења криминалне феноменологије. Монографија је солидна основа за даљње промишљање тема које отвара, омогућавајући познавање основа, али и разматрање других питања захваћених проблема.

Аутор се определијелио да писањем ове монографије омогући да се не само теоретичарима и практичарима из области кривичноправних наука, већ и студентима завршних година академских студијских програма, као и студентима мастер и докторских академских студија омогући да добију материјал систематизован по најсавременијим научним принципима. Надамо се да ова монографија неће остати на полицама правних библиотека, већ да ће бити трајно отворена на радном столу сваког имало озбиљнијег правника који се на било који начин бави кривичним правом.

Монографија „Криминална феноменологија“ представља публикацију чији је значај огроман за разумијевање како се све може манифестовати криминалитет. Ово штиво представља добру полазну основу и подстрек аутору за даља истраживања у области криминологије. О успјешности монографије у промовисању криминолошке мисли о криминалитету, често занемарене у научној јавности, даће свој суд научна, стручна и општа јавност, као и студенти који искажу интересовање ка даљем проучавању овог дијела криминологије.